

Nr 302

Av herrar Carlshamre och Johansson i Öckerö, om anslag för forskning angående räkfisket.

(Lika lydande med motion nr 241 i Första kammaren)

De svenska räkfiskarnas fångstläge påkallar en omedelbar och skärpt uppmärksamhet. Sedan 1963 har detta fiskes kvantitativa avkastning sjunkit oroväckande och i forcerat tempo. Framför allt oroar den tilltagande bristen på råräka våra konservfabrikanter. Dessa får allt svårare att fylla sitt växande behov av råvara för inläggning av räkkonserver. På fiskarhåll är man samtidigt allvarligt bekymrad inför det faktum, att tillgången på nykläckt räka — lus eller gny på populärt fiskarspråk — är praktiskt taget obefintlig. Tendensen är fullt tydlig i både östliga och västliga fångstvattnen, och fiskarna läser däri tecken på att återväxten av beståndet skulle vara allvarligt hotad. Inte minst med hänsyn till räkfiskets ekonomiska betydelse måste det vara angeläget att i görligaste mån söka vetenskapligt klarlägga orsakerna.

För att få den allvarliga situationens bakgrund och hela orsakskedjan analyserad och klarlagd har räkkommittén inom Västkustfiskarnas centralförbund i förening med räkfabrikanternas organisation vänt sig till kungl. fiskeristyrelsen med begäran om att de sedan viss tid även på svensk sida pågående »undersökningarna om nordhavsräkans förekomst och levnadsbetingelser» skall intensifieras. Om man inte känner de verkliga orsakerna till den krissituation som fisket råkat i, blir man hänvisad till mer eller mindre lösa antaganden, och det är i detta läge otänkbart att finna säkra botemedel för att återställa balansen.

Det är här en lång rad frågor som det är angeläget att få svar på. Beror den bristande tillgången på råräka och lusräka på överfiskning och för hård beskattning? Hur påverkas fisket av redskapens skiftande selektivitet? Är rekryteringen den verksamma faktorn, och påräknas denna i sin tur av någon bov i räkdramat, som forskarna svävar i ovisshet om? Inom forskarkretsar är man ingalunda främmande för tanken, att återväxten verkligen kan ha försämrats. Måhända är det ännu ej avslöjade biologiska orsaker. Det är bekymmersamt att forskningen saknar resurser för att på bred front kunna attackera problemet.

Det knapphändiga forskningsanslaget och den ytterligt begränsade till-

gången på expertis, som fiskeristyrelsen förfogar över vid havsfiskelaboratoriet i Lysekil, gör det inte möjligt att bedriva räkforskningen inom överskådlig tid och i sådan omfattning, att resultaten kan omvandlas i praktiska åtgärder till gagn för fisket i en akut kris. Under olyckliga omständigheter föreligger risk för att dröjsmålet med den önskade vetenskapliga undersökningen kan vålla räkfisket alldeles onödig skada genom att det får fortgå efter samma mall som hittills och sålunda fördjupa krisens orsaker och därmed också dess verkningar. Statsmakterna, som just på forskningens område måste sägas ha ett ofrånkomligt ansvar även gentemot fiskerinäringen, kan svårligen stå till svars inför en sådan utveckling, betingad av en njugghet med forskningsanslag i ett kritiskt måhända avgörande skede. *

Fiskeribiologerna har ingalunda försummat räkan, den har tvärtom länge stått på deras arbetsprogram. Här behöver endast erinras om att sedan 1952, på grundval av en norsk-dansk-svensk överenskommelse, en vetenskaplig kommission — med representation också för yrkesfisket — håller ögonen på bestånden av nordhavsräka, hummer, havskräfta och krabba i Skagerack och prövar på inkomna erfarenheter baserade åtgärder till skydd för respektive bestånd. Dessa åtaganden borde från svensk sida ha föranlett kraftigare insatser för att ge forskningen de personella och tekniska resurser, som programmets effektiva genomförande ovillkorligen förutsätter. På denna vitala punkt har eftersläpningen dess värre blivit beklämmande stor. Anledningen härtill är att räkforskningen under perioden 1952—1962 inte kunnat bedrivas i den takt som man ansåg nödvändig. Den oerhörda expansion, som räkfisket genomgick under detta decennium, hade sin grund i att de mindre sillbåtarna inför den hårdnande konkurrensen på sillfiskefronten omändrades för räkfiske. Samtidigt kom man underfund med att den så kallade vingträlen kunde ge alldeles utmärkta räkfångster i Skagerack. Denna trältyp har sedermera vuxit i storlek och effektivitet — inte minst sedan den börjat tillverkas av nylon. I förening med utnyttjandet i allt större omfattning av teknisk apparatur såsom Decca navigator och ekolod betyder räkfiskets nya struktur en enorm effektivitetsökning. Denna resulterade i kraftigt växande fångster, men också i växande oro för räkbeståndets framtid.

Utvecklingen har emellertid medfört att fångsterna av råräka och gny minskat oroväckande. Nedgången bekräftas av de rapporter, som havsfiskelaboratoriet i Lysekil under tre års tid kunnat insamla från ett tiotal räkfiskare i länet. Deras noggrant protokollförda iakttagelser korresponderar väl med de rön, som dr Höglund och hans vetenskapliga medarbetare själva kunnat inhämta under sina expeditioner med »Skagerack». Det är emellertid angeläget att man nu breddar och fördjupar forskningsinsatserna. Ytterligare ett antal rapportörer har anmält sitt intresse av att medverka och behöver någon, om än ringa, ekonomisk gottgörelse

för allt det personliga merarbete en omsorgsfull fångstrapportering innebär. Därutöver, och det är det primära kravet i dagens situation, måste pengar ställas till förfogande för att ge forskarna tillfälle att anställa förnyade praktiska fiskeförsök med två eller helst ännu fler båtar, vilka jämsides och under kontroll av vetenskapare ombord fiskar råka med olika tråltyper.

Sådana jämförande fiskeförsök bör kunna ge nödvändiga och avgörande besked i frågan om de olika tråltypernas selektionsegenskaper och därmed svar på den vitala frågan, huruvida räktrålningens minskade kvantitativa utbyte av rå- och småråka möjligen beror på utgallring. Utbytet av kokråka under år 1966 kommer att bekräfta eller vederlägga de antaganden om redskapens skiftande selektionsförmåga, som man på goda grunder hittills gjort. Blir fångsten av kokråka i stort sett densamma som i fjol, kan det knappast handla om någon reducering av räkbeståndets förmåga att rekrytera sig.

Överfiskningsproblemet har givetvis ägnats stort intresse på forskarhåll, där man mycket väl kan tänka sig en alltför kraftig beskattning inom ett så begränsat räkfångstområde som Skagerack. Skulle andelen råråka och gny minska i den totala räkfångsten även innevarande år, har man verkligen anledning befara, att beståndet som helhet sjunkit under den tolerabla gränsen och att överfiskning är ett beklagligt faktum. Återväxten vet man mycket litet om. Den kan mycket väl ha försämrats, och expertisen anser i så fall att detta beror mindre på att räkans naturliga fiender ökat, än på ännu okända biologiska faktorer, vilka det givetvis är ytterst angeläget att komma in på livet.

En omständighet av betydelse i detta fall är räkans egenskap av samkönad varelse. Den har — i likhet för övrigt med skarpsillen — kort livslängd. Redan på sitt andra levnadsår blir den fortplantningsduglig. Hane blir hona, och som sådan fortsätter hon att fungera under de ytterligare två, tre år hon kan ha kvar att leva. I och för sig är det alltså inte direkt uppmuntran- de att avkräva råråkan en kraftig tribut, eftersom den utgör ett så viktigt mellanled i räkans korta livsperiod. Felslagna årsklasser och därav följande bristfällig rekrytering ger i frågan om råkan, precis som när det gäller skarpsillen, omedelbara utslag i fångstens storlek och sammansättning.

Det anförda torde ge en någorlunda klar föreställning om de angelägna forskningsuppgifter, som räkfiskarnas och räkkonservfabrikanternas framställning aktualiserar. Det är också ställt utom varje tvivel, att det ligger inom möjligheternas gräns för forskarna att lösa dessa uppgifter. Vad forskarna behöver, är sådana förstärkningar av de ekonomiska resurserna, att de kan koncentrera sig på detta delproblem och få möjlighet till nyssnämnda praktiska fiskeförsök. Till detta kommer behovet av en utvidgad rapportering från räkfiskarna själva och hjälp med sammanställning av sålunda införskaffad fångststatistik. Detta är en tidskrävande detalj som dock kan

anförtros åt extra arbetskraft, så att den högt kvalificerade vetenskapliga personalen kan frigöras för sina egentliga arbetsuppgifter.

Ett forskningsanslag på förslagsvis 75 000 kronor bör därför ställas till fiskeristyrelsens förfogande att användas för vidtagande av de åtgärder vid laboratoriet i Lysekil, som en forcering av räkundersökningen påkallar.

Det är angeläget att betona, att ett sådant anslag måste betraktas som en provisorisk lösning av trängande forskningsangelägenheter. Vi finner det emellertid inte tillfredsställande att i avvaktan på slutgiltigt ställningstagande till frågan om fiskeristyrelsens laboratorieverksamhet skjuta frågan på framtiden.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte besluta att till fiskeristyrelsens förfogande för vidgad forskning på räkfiskets område ställa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

Stockholm den 25 januari 1966

Nils Carlshamre

Olof Johansson